

Катеринчук К.В.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

У статті проаналізовано санкції злочинів проти здоров'я особи розділу II Особливої частини Кримінального кодексу України та констатовано, що найбільш поширеними основними видами покарання, що застосовується судами України, є: штраф (ч.ч. 1, 2 ст. 125 та ч. 1 ст. 126 Кримінального кодексу України); позбавлення волі (ч.ч. 1, 2 ст. 121, ч.ч. 1, 2 ст. 122, ст. 123, ч. 2 ст. 126, ч.ч. 1, 2 ст. 127 Кримінального кодексу України); обмеження волі (ч. 1 ст. 122, ст. 123, ст. 124, ч. 2 ст. 125, ч. 2 ст. 126, ст. 128 Кримінального кодексу України), що застосовується судами в мінімальному розмірі; громадські роботи (ч. 1 ст. 125, ч. 1 ст. 126, ст. 128 Кримінального кодексу України). Виправні роботи призначають рідше, ніж вище перераховані види покарань, у ст. 123, ст. 124, ч. 1 ст. 126, ст. 128 Кримінального кодексу України. Під час призначення покарання суди здебільшого застосовують положення ст. 75 «Звільнення від відбування покарання з випробуванням» з іспитовим строком Кримінального кодексу України.

Під час призначення покарання за злочини проти здоров'я особи простежується тенденція, що в альтернативних санкціях в аналізованих нами провадженнях (справах) суди мало застосовували такий вид покарання, як виправні роботи. Серед заходів кримінально-правового характеру за злочини проти здоров'я особи, які застосовуються в межах кримінальної відповідальності особи, за деякі злочини (ст.ст. 123, 124, 128 Кримінального кодексу України), пріоритетним є запровадження такого виду покарання, як штраф. Своєю чергою, застосування такого кримінально-правового заходу, як звільнення від покарання та його відбування, має бути обмежене.

У процесі запровадження інституту кримінальних проступків деякі злочини проти здоров'я особи мають бути зараховані не до категорії кримінальних проступків, а до злочинів відповідної тяжкості.

Ключові слова: злочин, стаття, санкція, покарання, здоров'я.

Постановка проблеми. Одним із завдань, яке ставить перед собою Кримінальний кодекс України (далі – КК України), є запобігання злочинам (ч. 1 ст. 1 КК України). «Краще попереджувати злочини, ніж карати за них. Це становить мету будь-якого хорошого законодавства, яке, по суті, є мистецтвом вести людей до найвищого щастя чи на, можливо, менше нещастя, якщо міркувати з точки зору співвідношення добра і зла в нашому житті» [1, с. 123]. Саме тому послідовним наслідком вчиненого злочину є покарання та його призначення. Так, відповідно до ст. 50 КК України, покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових

злочинів як засудженими, так і іншими особами. Покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На цьому інституті у своїх дослідженнях акцентували М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, І.Г. Богатирьов, Т.А. Денисова, В.Т. Маляренко, В.А. Нерсесян, А.Х. Степанюк, В.М. Трубников, В.І. Тютюгін та ін. Питання щодо вдосконалення інституту призначення покарання висвітлено в наукових працях Б.В. Волженкіна, Н.О. Беляєва, Є.В. Благова, В.М. Бурлакова, І.М. Гальперина, С.І. Дементьева, Ю.А. Демідова, О.Е. Жалінського, І.А. Зінченка, М.І. Ковальова, В.М. Когана, О.В. Козаченка, А.П. Козлова, М.Й. Коржанського, Г.А. Крігера, Л.Л. Круглікова, В.М. Кудрявцева, Н.С. Лейкіної, О.М. Литвака, Л.О. Мостепанюк, В.І. Тютюгіна, О.Г. Фролової та ін.

Постановка завдання. Завданням є здійснити аналіз наукової літератури в частині покарання та його призначення, дослідити практику призначення покарання за злочини проти здоров'я особи й обґрунтувати доцільність впровадження нових видів покарання за деякі злочини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Покарання призначається судом у певному порядку та в межах санкції статті й відповідних положень Загальної частини КК України. «Установлення в кримінально-правових санкціях міри покарання – це одна з форм реалізації пенальної політики держави, що відображає соціальний зміст злочину, оцінку його об'єктивних та суб'єктивних ознак, а також інших обставин» [2]. «Беззаперечно, санкція має бути справедливою, а такою вона може бути лише тоді, коли відповідає тяжкості діяння, що описується в статті Кримінального кодексу, узгоджена із санкціями за вчинення інших, близьких по характеру злочинів» [3]. Однак нині відсутні критерії, відповідно до яких здійснюється конструювання санкцій кримінально-правової норми. «На жаль, нині залишається нерозв'язаною проблема науково обґрунтованих правил встановлення міри покарання в кримінально-правових санкціях. Під час детального аналізу кримінально-правових санкцій виявляється безсистемність, певна нерозробленість правил встановлення міри покарання» [3].

Вирішувати це питання можна різними шляхами. Наприклад, А.О. Пивоварова пропонує такі «напрями вдосконалення якості встановлення міри покарання в кримінально-правових санкціях: 1) варіативність санкцій не має бути занадто великою, альтернативна санкція не має передбачати більш ніж три види покарань, закріплених у КК України; 2) санкції за різні злочини мають бути співрозмірними залежно від тяжкості злочину; 3) мінімальна межа санкції за кваліфікований склад не має перевищувати максимальну межу покарання, встановленого за основний склад; 4) розроблення правил врахування обставин справи та даних про особу, у тому числі обставин, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність, при визначенні покарання в межах санкції» [4].

Отже, інститут покарання в кримінальному праві посідає одне з чільних місць. Аналіз санкцій злочинів проти здоров'я особи розділу II КК України дає змогу стверджувати, що законодавець визначає найбільш поширеним основним видом покарання – позбавлення волі (ч.ч. 1, 2 ст. 121, ч.ч. 1, 2 ст. 122, ст. 123, ч. 2 ст. 126, ч.ч. 1, 2 ст. 127,

ч.ч. 1–4 ст. 130, ч.ч. 1–3 ст. 133 КК України). Обмеження волі зазначено в санкціях ч. 1 ст. 122, ст. 123, ст. 124, ч. 2 ст. 125, ч. 2 ст. 126, ст. 128, ч. 1 ст. 130, ч.ч. 1, 2 ст. 133 КК України. Виправні роботи згадується меншою мірою, ніж попередні види покарань: ч. 1 ст. 122, ст. 123, ст. 124, ч. 1, 2 ст. 125, ч. 1 ст. 126, ст. 128, ч. 1 ст. 133 КК України. Лише в ст. 123, ст. 124, ч.ч. 1, 2 ст. 125, ч. 1 ст. 126, ст. 128 КК України передбачено вид покарання – громадські роботи. Про штраф (ч.ч. 1, 2 ст. 125 та ч. 1 ст. 126 КК України) та арешт (ст. 124, ч. 1 ст. 130, ч. 1 ст. 133 КК України) йдеться в поодиноких випадках.

Відповідно до аналізу санкцій статей злочинів проти здоров'я особи, законодавець використовує два види санкцій: порівняно-визначену й альтернативну. «Альтернативні санкції дають змогу суду обрати будь-який із перерахованих видів покарань з урахуванням критеріїв, закріплених у Загальній частині КК України, щодо призначення покарання» [5, с. 156]. Наявність значної кількості альтернативних санкцій, в яких одночасно передбачені позбавлення волі на певний строк (у власній якості або його різновиди у виді обмеження волі чи арешту) та покарання, не пов'язані з позбавленням волі, свідчать про спрямованість законодавства на створення реальних механізмів диференціації кримінальної відповідальності та індивідуалізації покарання осіб, які вчиняють злочини [6, с. 181].

За офіційною статистичною інформацією «Судова влада України» розглянутих справ (проваджень) з постановленням вироку по злочинах проти життя та здоров'я особи, динаміка цих злочинів у 2013 р. зроста порівняно з 2012 р. на 88,2%. Темпи приросту у 2014 р. зменшились на 8,1%. За 2015 р. показник зменшився ще на 18,7%. У 2016 р. порівняно з попереднім роком показник також зменшився на 2,9%. Така ж тенденція злочинів проти життя та здоров'я особи (11,5%) і у 2017 р. Однак ця статистика не розкриває стан здійснення правосуддя в Україні стосовно злочинів проти здоров'я особи, а узагальнює інформацію стосовно злочинів, що передбачені усім розділом II Особливої частини КК України.

А.В. Савченко зазначає про необхідність вироблення уніфікованої процедури призначення покарання в Україні, що сприятиме запобіганню імовірним зловживанням із боку суддів, впливатиме на те, щоб покарання призначалося в більш-менш єдиних межах, без широких амплітуд коливання щодо видів і міри [7, с. 23]. У цьому контексті постанова Пленуму Верховного Суду

Україні «Про практику призначення судами кримінального покарання» зазначає, що, призначаючи покарання, в кожному конкретному випадку суди мають дотримуватися вимог кримінального закону й зобов'язані враховувати ступінь тяжкості вчиненого злочину, дані про особу винного та обставини, що пом'якшують і обтяжують покарання.

Щодо одного із злочинів проти здоров'я особи, а саме умисного тяжкого тілесного ушкодження, санкція ч. 1 ст. 121 КК України передбачає позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років. Аналіз вибіркових вироків цієї категорії доводить, що суди у 41,7% (20 справ)¹ призначають покарання в межах санкції. В інших випадках призначають покарання із застосуванням статей розділу XII «Звільнення від покарання та його відбування» та ст. 69 «Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом» КК України – 58,3% (28 справ).

Деяка інша ситуація щодо призначення покарання за ч. 2 ст. 121 КК України, в якій передбачено позбавленням волі на строк від семи до десяти років. Мінімальний розмір покарання – сім років – застосовувався у 54,8% (17 справ), вісім років позбавлення волі – 22,6% (7 справ) справ, дев'ять років – 3,2% (одна справа), із призначенням строку покарання у виді десяти років позбавлення волі ми не досліджували. «Максимальна межа покарання найбільшою мірою відображає характер і ступінь суспільної небезпечності, тобто дійсний типовий ступінь тяжкості злочину» [8, с. 49]. Статті розділу XII «Звільнення від покарання та його відбування» та ст. 69 щодо ч. 2 ст. 121 КК України застосовувалися у 19,4% (шість справ).

Ч. 1 ст. 122 «Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження» КК України передбачає виправні роботи на строк до двох років або обмеження волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на строк до трьох років.

«Застосування позбавлення волі в багатьох випадках не є адекватним до суспільної небезпеки скоєного злочину, часто при призначенні покарання не враховуються соціальна характеристика особи та обставини вчинення злочину, можливості соціального збереження злочинця та призначення альтернативного виду покарання» [9]. «Свого часу вона (позиція) була визначена ще XI Міжнародним конгресом, присвяченого розвитку соціалістичного кримінального права

(Будапешт, 1974 р.), відповідно до рішення якого покарання у виді позбавлення волі має поступово звужуватися і застосовуватися лише в тих випадках, коли жодна інша реакція на злочин неможлива» [10].

У проаналізованих справах не виявлено призначення такого виду покарання, як виправні роботи, здебільшого (17 справ – 56,7%) як вид покарання призначалося позбавлення волі, у меншій кількості (тринадцять справ – 43,3%) – обмеження волі.

Щодо кваліфікуючої ознаки цієї статті, санкція якої передбачає позбавлення волі від трьох до п'яти років (ч. 2 ст. 122 КК України), суди, як правило, призначали законодавчо визначене покарання – позбавлення волі. У 26 випадках (92,9%) аналізованих справ призначалось покарання позбавлення волі три роки, лише дві справи до чотирьох років позбавлення волі. З них у десяти справах застосовувалися положення ст. 75 «Звільнення від відбування покарання з випробуванням» КК України з іспитивим строком від одного до трьох років. У двох справах положення ст. 69 «Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом» КК України, одна справа звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК України у зв'язку із закінченням строків давності), у трьох справах звільнення від відбування покарання відповідно до положень ч. 2 ст. 86 КК України та законів України.

Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання, карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до двох років (ст. 123 КК України). «Слід звернути увагу, що при конструюванні кримінально-правових санкцій законодавець розміщує покарання від найменш суворого до найбільш суворого. Така конструкція кримінально-правової санкції дає підстави стверджувати, що суд спочатку повинен розглянути можливість призначення (застосування) найменш суворого покарання, і лише тоді, коли таке покарання, на думку суду, не забезпечить досягнення цілей покарання в кожному конкретному випадку, суд призначає (застосовує) більш суворе покарання» [11]. У досліджених вироків призначались: виправні роботи – в одній справі (3,5%); обмеження волі – 17,9% (5 справ); позбавлення волі – 78,6% (22 справи). Загалом у 71,4% випадків (20 справ) застосовувалися положення

¹ Досліджувалися кримінальні справи (з 2001 р.) та кримінальні провадження (з 2012 р.)

ст. 75 «Звільнення від відбування покарання з випробуванням» КК України з іспитовим строком від одного до трьох років.

Щодо умисного заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця (ст. 124 КК України), санкція статті передбачає покарання у виді громадських робіт на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин (18 справ – 39,2%); виправні роботи на строк до двох років (4 справи – 8,7%) та арешт на строк до шести місяців (4 справи – 8,7%), або обмеження волі на строк до двох років (17 справ – 36,9%). Положення ст. 75 КК України застосовувалися в десяти справах. В окремих випадках (3 справи – 6,5%) з урахуванням положень ст. 69 КК України призначався штраф.

За умисне легке тілесне ушкодження (ч. 1 ст. 125 КК України) також передбачено альтернативну санкцію у виді штрафу до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до двохсот годин, або виправні роботи на строк до одного року.

Штраф як основне покарання серед науковців викликає дискусію, оскільки «очевидно, що застосування у кримінальному й адміністративному судочинстві України фінансових санкцій із використанням неоподаткованого мінімуму доходів громадян у розмірі 17 грн. як базової одиниці для обчислення штрафів не тільки не відображає економічних і соціальних реалій сьогодення, а й не дає змоги суду враховувати всі обставини конкретної справи і ступінь суспільної небезпеки вчиненого злочину чи адміністративного правопорушення. Звичайно, штраф може бути виражений у твердій грошовій сумі, позаяк національна грошова одиниця тривалий час залишається більш-менш стабільною, або ж у вигляді відсотка із заробітної плати чи доходів особи, на яку накладається штраф, коли враховується її матеріальний стан» [12]. Однак законодавець у Податковому кодексі України чітко визначає, якщо норми інших законів містять посилання на неоподатковуваний мінімум доходів громадян, то для цілей їх застосування використовується сума в розмірі 17 грн., крім норм адміністративного та кримінального законодавства в частині кваліфікації адміністративних або кримінальних правопорушень, для яких сума неоподаткованого мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної пп. 169.1.1 п. 169.1 ст. 169 розділу IV цього Кодексу для відповідного року. Тому відрахування у вигляді відсотків від заробітної плати

чи доходів особи є явним порушенням законодавства України.

Отже, у результаті аналізу справ за ч. 1 ст. 125 КК України можна стверджувати, що штраф є поширеним видом покарання за цей злочин (25 справ – 65,8%). Також українські суди призначають громадські роботи (12 справ – 31,6%). Виправні роботи як вид покарання в ч. 1 ст. 125 КК України призначались в одному випадку.

Щодо ч. 2 ст. 125 КК України, то умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (23 справи – 46%) або громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин (21 справа – 42%), або виправними роботами на строк до одного року (1 справа – 2%), або арештом на строк до шести місяців (2 справи – 4%), або обмеженням волі на строк до двох років (3 справи – 6%).

Відповідно до ч. 1 ст. 126 КК України «Побіг і мордування», у більшості випадках (25 справ – 65,8%) застосовувалися штраф до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, громадські роботи на строк до двохсот годин (12 справ – 31,6%). Виправні роботи на строк до одного року застосовувалися в одній справі (2,6%).

Згідно з ч. 2 ст. 126 КК України застосовувалося обмеження волі на строк до п'яти років (дев'ять справ – 33,3%) або позбавлення волі на той самий строк (16 справ – 53,3%). З них укладення угод між сторонами (9 справ – 30%). В деяких випадках суд застосовував положення ст. 69 КК України та призначав такі види покарань: штраф, громадські роботи та арешт.

Водночас існують випадки, коли суд неправильно призначає строки покарання щодо цього злочину. Так, призначаючи покарання за сукупністю злочинів (ч. 2 ст. 126 та ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 125 КК України) Млинівський районний суд Рівненської області [13] мав, відповідно до положень ч. 1 ст. 70 КК України, призначити покарання (основне і додаткове) за кожен злочин окремо, визначити остаточне покарання шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим або шляхом повного чи часткового складання призначених покарань. Однак, порушуючи загальні засади призначення покарання (п. 2 ч. 1 ст. 65 КК України), відповідно до положень Загальної частини КК України, призначив покарання за ч. 2 ст. 126 КК України позбавлення

волі у виді шести місяців, а за ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 125 КК України – 30 годин громадських робіт. Але Загальна частина КК України чітко визначає строки кожного виду покарання. Громадські роботи встановлюються на строк від шістдесяти до двохсот сорока годин і здійснюються не більш як чотири години на день (ч. 2 ст. 56 КК України). Позбавлення волі встановлюється на строк від одного до п'ятнадцяти років, за винятком випадків, передбачених Загальною частиною цього Кодексу (ч. 2 ст. 63 КК України). У подальшому суд на підставі п. «г» ч. 1 ст. 72 КК України громадські роботи переводить у позбавлення волі з розрахунку, що одному дню позбавлення волі відповідають вісім годин громадських робіт. На підставі ч. 1 ст. 70 КК України, застосувавши принцип поглинення менш суворого покарання більш суворим, остаточне покарання призначається за сукупністю злочинів – шість місяців позбавлення волі. Незрозумілим залишається застосування судом п. «г» ч. 1 ст. 72 КК України на цьому етапі призначення покарання за сукупністю злочинів.

Покарання за ст. 127 (Катування) КК України – позбавлення волі на строк від двох до п'яти років (ч. 1 ст. 127 КК України), призначено в 10 справах (35,7%) – у виді позбавлення волі на два роки, з них сім справ із застосуванням ст. 75 КК України з призначенням іспитового строку. Три роки позбавлення волі у 14 справах (50%), з них вісім справ із застосуванням ст. 75 КК України. Випадки призначення покарання за ч. 1 ст. 127 КК України чотири та п'ять років позбавлення волі виявлено меншою мірою (4 справи).

Санкція кваліфікуючої ознаки (ч. 2 ст. 127 КК України) статті «Катування» передбачає покарання у виді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років. Аналіз вироків суду доводить, що у 22 справах (68,8%) призначається мінімальний строк покарання, у п'яти справах (15,6%) – шість років позбавлення волі. В інших випадках: сім, вісім та десять років позбавлення волі – по одній справі; дві справи (6,3%) – із застосуванням положення ст. 69 (призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом) КК України призначалось покарання у два роки позбавлення волі та арешт на шість місяців.

Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років (ст. 128 КК України). Здебільшого

застосовується такий вид покарання, як обмеження волі (32 справи – 60,4%), з них 23 справи із застосуванням ст. 75 «Звільнення від відбування покарання з випробуванням» з іспитовим строком 1–1,6 років. Виправні роботи, громадські роботи – у п'ятнадцяти справах (28,3%). Аналіз вироків за цією статтею дає змогу дійти висновку, що доцільно передбачити й такий вид покарання, як штраф. Така пропозиція ґрунтується на тому, що в судовій практиці є випадки звільнення від покарання у зв'язку з неможливістю застосування до особи жодного з видів покарання, передбаченого санкцією ст. 128 КК України. Оскільки санкцією ст. 128 КК України передбачено покарання у виді громадських або виправних робіт, а також обмеження волі, і відповідно до ст.ст. 56, 57, 61 КК України зазначені види покарання не призначаються особам, які досягли пенсійного віку, у 5,7% справ. Крім того, у трьох справах (5,7%) суд застосував положення ст. 69 КК України та призначив більш м'яке покарання, ніж передбачено законом, – штраф.

Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 130 КК України) та зараження венеричною хворобою (ст. 133 КК України), відповідно до Статистичної інформації про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності Генеральної Прокуратури України [14], кримінальні правопорушення, за якими провадження направлено до суду в період з 2013 по 2017 рр. за ст. 130 КК України, становить 12 справ з обвинувальним актом. За ст. 133 КК України жодної справи не дійшло до суду, але кримінальні правопорушення, в яких провадження закрито, у т.ч. за ч. 1 п. 1, 2, 4, 6 ст. 284 КПК України, за 2013–2017 рр. становили 23 випадки. Така кількість справ повною мірою не дає змоги проаналізувати призначення покарання за цими статтями. Однак опрацьована нами кількість справ уможливує висновок, що справи за ст. 130 ч. 1 КК України, в яких призначалось покарання в усіх випадках (п'ять справ), призначалося покарання у виді обмеження або позбавлення волі із застосуванням ст. 75 «Звільнення від відбування покарання з випробуванням». За ч.ч. 2, 3 ст. 130 КК України також спостерігаються поодинокі випадки призначення покарання. Щодо ч. 1 ст. 133 КК України, то, відповідно до ст. 106 КК України, особу звільнили від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності.

Отже, при призначенні покарання за злочини проти здоров'я особи прослідковується така тен-

денція: в альтернативних санкціях в аналізованих нами справах суди меншою мірою застосовували такий вид покарання, як виправні роботи. Українські науковці, аналізуючи покарання в деяких злочинах проти здоров'я особи, вносять пропозиції щодо застосування штрафів: «1) злочини за ч. 2 ст. 122, 126, 127 КК України не спричиняють тяжкої шкоди здоров'ю потерпілого, а тому, на нашу думку, при визначенні санкцій цих норм доцільно застосовувати такий загальноправовий принцип, як гуманізм, та передбачити альтернативну санкцію у виді штрафу в розмірі до десяти (ст.ст. 122, 126 КК України) і двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 127 КК України) відповідно; 2) у ст. 125 КК України «Умисне легке тілесне ушкодження» передбачити ч. 3, яка б встановлювала відповідальність за вчинення діянь, зазначених у ч. 1 або ч. 2 цієї статті, з тих самих мотивів, що й у п. 14 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 121, 122, 126, 127 і 129 КК України, і встановити за його вчинення альтернативну санкцію у виді штрафу в розмірі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі до трьох років; 3) із санкції ч. 2 ст. 126 КК України виключити такий вид покарання, як позбавлення волі на певний строк, натомість передбачити штраф у розмірі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [15, с. 156, 157, 167].

Щодо цих пропозицій запропоновані зміни в санкціях деяких статей КК України вважаємо дискусійними. По-перше, на нашу думку, «принцип гуманізації» покарання не доцільно застосовувати щодо злочинів проти здоров'я особи, призначаючи тим самим покарання у виді штрафу навіть відповідно до класифікації злочинів за ст. 12 КК України; по-друге, у пропозиціях щодо змін авторка в п. 1 та п. 3 зазначає про зміну покарання в ст. 126 «Побої і мордування» двічі, тобто незрозумілим залишається розмір штрафу – до десяти чи до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Крім того, у п. 1 йдеться про статті, в яких «не спричиняється тяжка шкода здоров'ю», однак не зрозуміло, що має на увазі автор під цією термінологією та чому на одній «сходинці» перебувають злочини, що мають різні наслідки – середньої тяжкості тілесне ушкодження або сильний фізичний біль, фізичний біль, фізичні чи моральні страждання, що не спричиняють будь-яких ушкоджень.

Висновки. «Принцип гуманізації» покарання не завжди є доречним. Так, на запитання

респондентів щодо характеру кримінально-правової політики України у сфері протидії злочинам проти здоров'я особи більшість надали відповідь, що він повинен мати репресивний характер – 62,46%, більш гуманний – 23,21%, важко було визначитись – 13,99%, не надали відповіді – 0,34% респондентів. Тому пропонуємо в деяких статтях КК України (ст.ст. 123, 124, 128) передбачити один з основних видів покарання – штраф. Така пропозиція ґрунтується на тому, що деякі КК іноземних держав також передбачають такий вид покарання за умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання або за перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця (КК Білорусі (ст.ст. 150, 151), КК Молдови (ст. 156), КК Киргизії (ст.ст. 106, 107), КК Латвії (ст.ст. 127–129), КК Казахстану (ст. 108), КК Естонії (ст.ст. 109, 110)). Крім того, призначаючи покарання за ст.ст. 123, 124 КК України, в окремих випадках, враховуючи положення ст. 69 КК України, призначали штраф. Щодо пропозиції зазначити одним із видів покарання штраф у ст. 128 КК України, то у судовій практиці є випадки звільнення від покарання у зв'язку з неможливістю застосування до особи жодного з видів покарання, передбаченого цією санкцією статті.

Нині активно обговорюється Законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [16], яким пропонується деякі злочини, в тому числі і проти здоров'я особи, зарахувати до категорії кримінальних проступків (діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачено основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі). Відповідно, аналіз санкцій статей доводить, що до кримінальних проступків належать ст. 125, ч. 1 ст. 126 КК України. У ст.ст. 124, 128 КК України Проектом Закону пропонується доповнити альтернативну санкцію – позбавлення волі (на той самий строк, що зазначено у санкціях статей за такий вид покарання, як обмеження волі), для того, щоб ці діяння не належали до проступків. На нашу думку, умисні злочини проти здоров'я не можуть бути зараховані до проступків, бо порушується основний конституційний принцип – охорона життя і здоров'я людини як найвищої соціальної цінності (ст. 3).

Список літератури:

1. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях : монография. Москва, 1995. 184 с.
2. Назимко Є.С. Загальний огляд політико-правових процесів установа м іри покарання в кримінально-правових санкціях. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 1. С. 67–72.
3. Назимко Є.С. Обґрунтування доцільності встановлення м іри покарання в кримінально-правових санкціях з позиції застосування ціннісної концепції об'єкта злочину. *Підприємство, господарство і право*. 2009. № 6. С. 150–153.
4. Пивоварова А.А. Эффективность санкции уголовно-правовой нормы. *Уголовно-правовой запрет и его эффективность в борьбе с современной преступностью* : сб. науч. тр.; под ред. д-ра юрид. наук, проф. Н.А. Лопашенко. Саратов : Саратов. центр по исследованию проблем организованной преступности и коррупции: Сателлит, 2008. С. 128–135.
5. Слущька Т.І. Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2010. 232 с.
6. Актуальні питання кримінального законодавства України та практики його застосування : монографія / В.Я. Тацій, В.І. Борисов, Л.М. Демидова та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, Л.М. Демидової. Харків : Право, 2017. 400 с.
7. Савченко А.В. Порівняльний аналіз кримінального законодавства України та федерального кримінального законодавства сполучених Штатів Америки : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ : 2007. 36 с.
8. Кривоченко Л.М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 120 с.
9. Мостепанюк Л.О. Покарання та його удосконалення в санкціях кримінально-правових норм. *Форум права*. 2013. № 3. С. 412–416. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_69.pdf.
10. Ковалев М.И., Воронин Ю.А., Козаченко И.Я. Проблемы эффективности уголовного законодательства. *Правовед*. 1975. № 6. С. 130–135.
11. Ігнатенко М.П. Проблемні питання конструкції кримінально-правових санкцій в контексті призначення покарання. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 64. С. 432–439. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2012_64_61.
12. Мойсик В.Р. Щодо визначення грошового виміру кримінального покарання й адміністративного стягнення. *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 3. С. 35–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvsu_2011_3_7.
13. Архів Млинівського районного суду Рівненської області. Справа № 566/1295/13-к від 17.07.2014 р. URL: <https://court.gov.ua/archive/566/1295/13-к>.
14. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування / Статистична інформація 2013–2018 р. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. URL: <http://www.gp.gov.ua>.
15. Уварова Н.В. Кримінальна відповідальність за злочини проти життя та здоров'я особи, вчинені з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості : дис. ... канд. юрид. наук. Дніпропетровськ, 2012. 213 с.
16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень 7279-д від 20.04.2018 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63928.

Katerinchuk E.V. PROBLEMS OF PUNISHMENT FOR CRIMES AGAINST PERSONAL HEALTH

The article analyzes the sanctions against crimes against the health of a person of section II of the Special part of the Criminal Code of Ukraine and found that the most common main types of punishment applied by the courts of Ukraine are: fine (part 1, 2 of article 125 and part 1 of article 126 The Criminal Code of Ukraine); imprisonment (part 1, 2 of article 121, part 1, 2 of article 122, article 123, part 2 of article 126, part 1, 2 of article 127 of the Criminal Code of Ukraine); restraint of liberty (Part 1 of Article 122, Article 123, Article 124, Part 2 of Article 125, Part 2 of Article 126, Article 128 of the Criminal Code of Ukraine) is applied by the courts to a minimum and public works in part. 1 tbsp. 125, Part 1, Art. 126, Art. 128 of the Criminal Code of Ukraine. Correctional work is prescribed less than the above types of punishment in Art. 123, Art. 124, Part 1, Art. 126, Art. 128 of the Criminal Code of Ukraine. In most cases, the courts apply the provisions of Art. 75 "Exemption from serving a sentence of probation" with the trial period of the Criminal Code of Ukraine.

In imposing a punishment for crimes against a person's health, there is a tendency that, in the alternative sanctions, in the cases (cases) we have analyzed, the courts have made little use of such punishment as correctional labor. Among the measures of criminal nature for crimes against the health of a person, which are

applied within the framework of criminal responsibility of a person, for some crimes (Articles 123, 124, 128 of the Criminal Code of Ukraine), the introduction of this type of punishment is a priority. In turn, the application of such a criminal measure, such as the release from punishment and its serving, should be restricted.

In the process of instituting criminal offenses, some crimes against a person's health should be classified not as criminal offenses, but with crimes of an appropriate gravity.

Key words: *crime, article, sanction, punishment, health.*